Lietas Nr. A420661611
Lietas arhīva Nr. A42-00732-13

ADMINISTRATĪVĀ RAJONA TIESA

RĪGAS TIESU NAMS

SPRIEDUMS

LATVIJAS TAUTAS VĀRDĀ

Rīgā 2013.gada 19.septembrī

Administratīvā rajona tiesa

šādā sastāvā: tiesnese K.Kalvāne,

piedaloties pieteicējas /pers. A/ pārstāvei zvērinātai advokātei Dacei Cīrulei un atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes – Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras pārstāvei /pers. B/,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu /pers. A/ pieteikumā par Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras 2011.gada 8.jūnija lēmuma Nr.09-5/7156 atcelšanu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (turpmāk – VSAA) Starptautisko pakalpojumu nodaļas Pabalstu koordinācijas daļas 2010.gada 10.decembra lēmumu Nr.18352 (turpmāk – sākotnējais lēmums) nolemts:

[1.1] konstatēt /pers. A/ (turpmāk arī – pieteicēja) valsts sociālo pabalstu pārmaksu par periodu no 2005.gada 14.marta līdz 2010.gada 30.septembrim Ls 5011,22 apmērā;

[1.2] pieprasīt atmaksāt pārmaksātos valsts sociālos pabalstus Ls 5011,22 apmērā līdz 2011.gada 15.februārim.

[2] Nepiekrītot sākotnējam lēmumam, pieteicēja to apstrīdēja VSAA. Ar VSAA direktores 2011.gada 8.jūnija lēmumu Nr.09-5/7156 (turpmāk – Lēmums) nolemts:

[2.1] atcelt sākotnējo lēmumu daļā par aprēķināto pārmaksas periodu no 2005.gada 14.marta līdz 2007.gada 3.oktobrim;

[2.2] uzdot VSAA Starptautisko pakalpojumu nodaļas Pabalstu koordinācijas daļai pārrēķināt pieteicējai valsts sociālo pabalstu pārmaksu, nosakot pārmaksas periodu no 2007.gada 4.oktobra līdz 2010.gada 30.septembrim;

[2.3] pieprasīt pieteicējai atmaksāt valsts sociālo pabalstu pārmaksu Ls 2624,09 apmērā Latvijas Republikas likumdošanā noteiktajā kārtībā.

[3] 2011.gada 1.augustā Administratīvajā rajona tiesā saņemts pieteicējas pieteikums par Lēmuma atcelšanu.

Pieteikumā norādīti turpmāk minētie apsvērumi.

[3.1] Pieteicēja norāda, ka no 2005.gada vairākkārtīgi telefoniski informējusi VSAA Rīgas pilsētas Vidzemes nodaļas darbiniekus par to, ka pieteicēja ar bērniem, tajā skaitā ar aizbildnībā esošo bērnu /pers. C/, dzīvo Apvienotajā Karalistē, tomēr sociālo pabalstu izmaksa pieteicējai nav pārtraukta un pieteicēja nav informēta, ka viņai nav tiesības saņemt Latvijas Republikas piešķirtos sociālos pabalstus. Par izbraukšanu uz Apvienoto Karalisti pieteicēja informējusi arī Rīgas bāriņtiesu. Rīgas bāriņtiesas 2011.gada 18.janvāra izziņa Nr./numurs/-ap apliecina, ka pieteicēja 2005.gadā ir sniegusi informāciju, ka pieteicējas aizbilstamais /pers. C/ dzīvo un mācās Apvienotajā Karalistē. Līdz ar to pieteicēja ir izpildījusi Valsts sociālo pabalstu likuma 19.panta nosacījumu, ka pabalsta saņēmējam ir pienākums informēt iestādi par apstākļiem, kas varētu būt par pamatu pabalsta izmaksas pārtraukšanai.

[3.2] No Lēmumā minētās 2011.gada 14.martā VSAA Pabalstu metodiskās vadības daļā saņemtās VSAA Rīgas pilsētas Vidzemes nodaļas vadītājas atbildes redzams, ka pieteicējai laika posmā no 2005.gada oktobra līdz 2009.gada oktobrim ir sniegtas trīs konsultācijas: 2005.gada 18.oktobrī, 2009.gada 17.septembrī un 2009.gada 27.oktobrī. Minētais apliecina, ka pieteicēja šajās konsultācijās telefoniski informējusi VSAA Rīgas pilsētas Vidzemes nodaļas darbiniekus par savu un aizbilstamā atrašanos Apvienotajā Karalistē.

[3.3] Saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 20.panta pirmās daļas 2.punktu pārtraukt sociālo pabalstu izmaksu var tikai VSAA. Līdz ar to, ņemot vērā, ka pieteicēja bija informējusi VSAA par izbraukšanu no valsts, par valsts sociālo pabalstu pārmaksas rašanos ir vainojama tieši VSAA, nevis pieteicēja. Ņemot vērā minēto, Lēmums nav objektīvi pamatots.

[3.4] Pieteicēja norāda, ka autoavārijas dēļ ir darbnespējīga 1.grupas invalīde, pieteicēja pārvietojas tikai ratiņkrēslā, kā rezultātā pieteicējai nav līdzekļu, lai atmaksātu valsts sociālo pabalstu pārmaksu. Lēmuma izpilde pieteicējas ģimeni būtu smags morāls un materiāls pārbaudījums, jo tādējādi pieteicējai tiktu atņemti no valsts pabalsta Anglijā saņemtie nelielie līdzekļi.

[4] VSAA tiesā iesniegtajā rakstveida paskaidrojumā norāda, ka pieteikums ir nepamatots un noraidāms uz Lēmumā minēto argumentu pamata.

[4.1] Papildus VSAA norāda, ka pieteicējai 2005.gada 18.oktobrī, 2009.gada 17.septembrī un 2009.gada 27.oktobrī sniegto konsultāciju saturu VSAA nevar konstatēt, tomēr visticamāk tās ir bijušas informatīvas bez norādes uz konkrētiem lietas apstākļiem. Pierādījumus par pretējo pieteicēja nav iesniegusi.

[4.2] Pieteicēja par savu izbraukšanu no Latvijas Republikas paziņojusi Rīgas bāriņtiesai, nevis VSAA un arī 2010.gada 26.februāra iesniegumā, kas VSAA Starptautisko pakalpojumu nodaļā saņemts 2010.gada 12.martā, norādījusi, ka viņa dzīvo Rīgā, /iela/ ielā.

[4.3] Tā kā pieteicēja un viņas bērni no 2005.gada 14.marta ir izbraukuši no Latvijas Republikas un no tā brīža patstāvīgi dzīvo Apvienotajā Karalistē, par ko VSAA nav paziņots, un no 2005.gada 14.marta pieteicēja par saviem bērniem saņem ģimenes pabalstus šajā valstī, tad Latvijas Republikas valsts sociālo pabalstu izmaksa no šī datuma ir uzskatāma par nepamatotu, un pabalstu pārmaksa par laika posmu no 2007.gada 4.oktobra līdz 2010.gada 30.septembrim Ls 2621,09 apmērā ir atmaksājama valsts budžetā.

[5] Pieteicējas pārstāve tiesas sēdē uzturēja pieteikumā ietverto prasījumu, balstoties uz pieteikumā minētajiem argumentiem.

[5.1] Papildus norādīja, ka VSAA, pieņemot Lēmumu, pamatojusies uz diviem pieņēmumiem. Pirmkārt, ka pieteicēja VSAA izmaksātos pabalstus paralēli saņēmusi arī Apvienotajā Karalistē (pabalstiem, ko pieteicēja saņēmusi Apvienotajā Karalistē ir cits mērķis, salīdzinot ar Latvijā saņemtajiem pabalstiem). Otrkārt, gadījumā, ja persona ir izbraukusi no valsts, viņai nav tiesības saņemt valsts sociālos pabalstus.

[5.2] Pieteicēja uzskata, ka, aizbraucot uz Apvienoto Karalisti 2005.gadā, ir izpildījusi savu pienākumu pret valsti un par aizbraukšanas faktu informējusi Rīgas bāriņtiesu. Pieteicējas ieskatā informēt vienu iestādi, nozīmē informēt valsti kopumā. Tāpat pieteicēja vērsusies VSAA telefoniski jautājumos, kas saistīti ar valsts sociālajiem pabalstiem, bet iestāde nav norādījusi, ka pieteicējai nav tiesības saņemt konkrētus valsts sociālos pabalstus.

[6] VSAA pārstāve uz tiesas sēdē neatzina pieteikumā ietverto prasījumu, pamatojoties uz Lēmumā un rakstveida paskaidrojumā norādītajiem argumentiem.

Papildus norādīja, ka VSAA nevar pārtraukt pabalstu izmaksu, pamatojoties uz telefoniski sniegtu informāciju, jo šādā veidā nav iespējams pārbaudīt personas identitāti. Telefoniski iestāde var sniegt konsultācijas. Lai risinātu jautājumus pēc būtības, personai ir jāvēršas VSAA ar rakstveidā noformētu pieprasījumu.

Motīvu daļa

[7] Tiesa, pārbaudot lietas materiālus un noklausoties pieteicējas un VSAA paskaidrojumus atzīst, kapieteikumsir daļēji apmierināms.

[8] Tiesa no lietas materiāliem secina, ka lietā nav strīds par to, ka pieteicēja laikā līdz 1996.gada septembrim ir saņēmusi bērna kopšanas pabalstu un citas iemaksas no tā laika nav konstatētas *(lietas 81.lapa),* tādējādi no 1996.gada pieteicēja Latvijā ienākumus nav guvusi.

Tāpat lietā nav strīda par to, ka pieteicēja laikā no 2005.gada pastāvīgi dzīvo Apvienotajā Karalistē *(lietas 2.lapa)*, no 2005.gada 14.marta Apvienotajā Karalistē saņem valsts sociālos pabalstus par trim bērniem, tajā skaitā par dēlu /pers. F/ un aizbilstamo /pers. C/ *(lietas 62.lapa)*.

Tāpat laika periodā no 2005.gada 14.marta pieteicēja Latvijā ir saņēmusi ģimenes valsts pabalstu par dēlu /pers. F/līdz 2008.gada augustam Ls 9,60 mēnesī un aizbilstamo /pers. C/ Ls 12,80 mēnesī (no 2009.gada jūlija līdz 2010.gada februārim Ls 8 mēnesī), kā arī atlīdzību par aizbildņa pienākumu pildīšanu Ls 38 mēnesī un pabalstu aizbildnim par bērna uzturēšanu laikā līdz 2009.gada jūnijam Ls 19,20 mēnesī, no 2009.gada jūlija līdz 2010.gada februārim Ls 24 mēnesī un no 2010.gada aprīļa Ls 32 mēnesī *(lietas 45.lapa)*.

[9] Lietā ir strīds par to, vai pieteicēja ir informējusi VSAA par savu pastāvīgo dzīvesvietu Apvienotajā Karalistē un attiecīgi vai VSAA ir pamatoti pieņēmusi Lēmumu par valsts sociālo pabalstu pārmaksas atgūšanu.

[10] Saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 3.panta pirmās daļas 1., 3. un 4.punktu regulāri izmaksājamie valsts sociālie pabalsti ir ģimenes valsts pabalsts, pabalsts aizbildnim par bērna uzturēšanu un atlīdzība par aizbildņa pienākumu pildīšanu. Atbilstoši Valsts sociālo pabalstu likuma 4.panta pirmajā daļā noteiktajam tiesības uz valsts sociālajiem pabalstiem, ir Latvijas pilsoņiem, nepilsoņiem, ārvalstniekiem un bezvalstniekiem, kuriem piešķirts personas kods un kuri pastāvīgi dzīvo Latvijas teritorijā.

Saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 20.panta pirmās daļas 2.punktu regulāri izmaksājamo valsts sociālo pabalstu izmaksu pārtrauc, ja pabalsta saņēmējs vai bērns, par kuru tiek maksāts pabalsts, izbrauc no Latvijas Republikas uz pastāvīgu dzīvi ārvalstī. Minētā likuma 19.pants noteic, ka pēc pabalsta piešķiršanas pabalsta saņēmējam ir pienākums nekavējoties informēt iestādi par apstākļiem, kas varētu būt par pamatu pabalsta izmaksas pārtraukšanai vai pabalsta apmēra grozīšanai.

No minētajām tiesību normām izriet, ka tiesības uz sociālajiem pabalstiem, tajā skaitā ģimenes valsts pabalstu, pabalstu aizbildnim par bērna uzturēšanu un atlīdzību par aizbildņa pienākumu pildīšanu ir personām, kuras pastāvīgi dzīvo Latvijas teritorijā un kuru bērni pastāvīgi dzīvo Latvijas teritorijā.

[11] Eiropas Parlamenta un Padomes 1971.gada 14.jūnija regulas „Par sociālā nodrošinājuma shēmu piemērošanu darba ņēmējiem un to ģimenēm, kas pārvietojas Kopienas teritorijā" (turpmāk – Regula Nr.1408/71) 1.panta u) i) apakšpunkts noteic, ka „ģimenes pabalsti" nozīmē visus pabalstus aizvietojamās lietās vai skaidrā naudā, kas domāti, lai apmierinātu ģimenes izmaksas saskaņā ar 4.panta 1.punkta h) apakšpunktā paredzētajiem tiesību aktiem, izņemot I pielikumā minētos speciālos bērna piedzimšanas pabalstus.

Savukārt ar 2010.gada 1.maiju ir piemērojamas Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr.883/2004 „Par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu" (turpmāk – Regula Nr.883/2004) un Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr.987/2009, ar ko nosaka īstenošanas kārtību Regulai Nr.833/2004 (turpmāk – Regula Nr.987/2009). Viens no Regulas Nr.883/2004 pieņemšanas iemesliem norādīts Regulas Nr.883/2004 preambulas 3.punktā: Regula Nr.1408/71 ir vairākas reizes grozīta un atjaunināta, lai ņemtu vērā ne vien pārmaiņas Kopienas līmenī, ieskaitot Tiesas spriedumus, bet arī pārmaiņas tiesību aktos valsts līmenī. Šiem faktoriem ir tādas sekas, ka Kopienas koordinācijas noteikumi ir kļuvuši sarežģīti un gari. Tādējādi šo noteikumu aizstāšanai, tos vienlaicīgi modernizējot un vienkāršojot, ir būtiska nozīme personas brīvas pārvietošanās mērķa sasniegšanā.

Regula Nr.883/2004 pieņemta 2004.gada 29.aprīlī, kuras 90.panta pirmā daļa paredz, ka Regulu Nr.1408/71 atceļ no šīs regulas piemērošanas dienas. Savukārt Regulas Nr.883/2004 91.pants paredz, ka šo regulu piemēro no īstenošanas regulas spēkā stāšanās dienas. Minētais nozīmē, ka Regula Nr.1408/71 tiks atcelta, tiklīdz tiks uzsākta Regulas Nr.883/2004 piemērošana. Savukārt Regulas Nr.883/2004 īstenošanas regula – Regula Nr.987/2009 pieņemta tikai 2009.gada 16.septembrī, aizstājot Regulu Nr.574/72, un stājusies spēkā 2010.gada 1.maijā atbilstoši šīs regulas 97.pantam. Tādējādi līdz 2010.gada 1.maijam bija piemērojama Regula Nr.1408/71, bet no minētā datuma piemērojama Regula Nr.883/2004.

Atbilstoši Regulai Nr.1408/71 dzīvesvieta nozīmē pastāvīgo dzīvesvietu, arī Regula Nr.883/2004 paredz, ka dzīvesvieta ir vieta, kurā persona pastāvīgi dzīvo.

Skaidrojot, kas jāsaprot ar dzīvesvietu Regulas Nr.1408/71 kontekstā Augstākās tiesas Senāts 2010.gada 16.decembra spriedumā lietā Nr.SKA-703/2010 9.punktā ir norādījis, ka „dzīvesvieta" nozīmē ,,parasto dzīvesvietu" un tā nav ,,uzturēšanās" jeb ,,pagaidu" dzīvesvieta. Parastā dzīvesvieta ir tā vieta, kur persona turpina parasti dzīvot un kurā atrodas tās parasto interešu centrs. Dzīvesvietas noteikšanā vienlīdz ir jāpamatojas gan uz subjektīvajiem apstākļiem (personas griba), gan objektīvajiem apstākļiem (ārējie dzīves apstākļi), kas var būt saistīti arī ar personas tiesībām uzturēties kādā noteiktā valstī *(sk. M.Fuchs. Kommentar zum Europaeischen Sozialrecht. 3.Auflage. Nomos Verlagsgesellschaft Baden-Baden, 2002, S.92-93).* Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā ir izstrādāti kritēriji, kuri kopsakarā var liecināt par to, ka persona saglabā ciešu saiti ar savas dzīvesvietas valsti. Proti, lai noteiktu dzīvesvietu, kurā atrodas personas parasto interešu centrs, vērā ņemams ne tikai personas ģimenes stāvoklis un ģimenes atrašanās vieta, bet arī tie apstākļi, kuru dēļ persona ir aizbraukusi, tās nodarbinātības veids citā valstī, kā arī dzīvošanas ilgums un nepārtrauktība pirms nodarbinātības uzsākšanas, prombūtnes ilgums un iemesli (personas attieksme pret prombūtni), nodoms, kā tas izriet no lietas apstākļiem kopumā, atgriezties tajā vietā, kur persona dzīvoja pirms nodarbinātības uzsākšanas *(sk. Eiropas Savienības Tiesas spriedumu lietā Nr.C-76/76 un Nr.C-102/91, kā arī Augstākās tiesas Senāta 2010.gada 28.jūnija sprieduma*

lietā Nr.SKA-424/2010 8. punktu).

[12] Konkrētajā gadījumā lietā nav strīda par to, ka pieteicēja no 2005.gada 14.marta dzīvo Apvienotajā Karalistē. Tāpat no lietas materiāliem konstatēts, ka pieteicējas bērni, tajā skaitā aizbilstamais /pers. C/, ir Apvienotās Karalistes rezidenti *(lietas 57.lapa)*.

Vērtējot nosacījumus, lai noteiktu pieteicējas pastāvīgo dzīvesvietu, tiesa ņēma vērā pieteicējas un viņas ģimenes uzturēšanās ilgumu un nepārtrauktību Apvienotajā Karalistē, tas ir, no 2005.gada 14.marta, un to, ka pieteicēja uz Apvienoto Karalisti pārcēlusies kopā ar ģimeni. Atbilstoši pieteicējas pārstāves tiesas sēdē sniegtajai informācijai, pieteicēja reizi gadā ierodas Latvijā, lai nokārtotu jautājumus, kas saistīti ar nekustamā īpašuma uzturēšanu. Turklāt, pieteicējas pārstāve tiesas sēdē pauda pieteicējas nodomu apmesties uz dzīvi Apvienotajā Karalistē, ņemot vērā īpašos iemeslus, kas saistīti ar pieteicējas veselības stāvokli, kas lika personai pārcelties.

No minētā tiesa atzīst, ka pieteicējas pastāvīgā dzīvesvieta Lēmuma pieņemšanas brīdī bija Apvienotā Karaliste. Minēto tiesas sēdē apliecināja arī pieteicējas pārstāve.

[13] Ģimenes valsts pabalsta, pabalsta aizbildnim par bērna uzturēšanu un atlīdzības par aizbildņa pienākumu pildīšanu piešķiršanu un izmaksāšanas kārtību regulē Ministru kabineta noteikumi.

Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumu Nr.1643 „Kārtība, kādā piešķir un izmaksā pabalstu aizbildnim par bērna uzturēšanu" *(spēkā no 01.01.2010.)* 13.punktu, ja pabalsta saņēmējam radušies apstākļi, kas varētu būt par pamatu pabalsta izmaksas pārtraukšanai, viņam ir pienākums triju darbdienu laikā par to paziņot jebkurai VSAA nodaļai. Analoģiska tiesību norma ir iekļauta Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumu Nr.1600 „Kārtība, kādā piešķir un izmaksā atlīdzību par aizbildņa pienākumu pildīšanu" 10.punktā.

Ministru kabineta 2005.gada 15.marta noteikumu Nr.183 „Kārtība, kādā piešķir un izmaksā pabalstu aizbildnim par bērna uzturēšanu" *(redakcijā, kas bija spēkā no 19.03.2005. līdz 01.01.2010.)* 14.punkts noteica, ja aizbildnim radušies apstākļi, kas varētu būt par pamatu pabalsta izmaksas pārtraukšanai vai pabalsta apmēra pārskatīšanai, viņam ir pienākums ne vēlāk kā 10 dienu laikā par to paziņot VSAA nodaļai atbilstoši aizbildņa deklarētajai dzīvesvietai. Analoģiska tiesību norma ir iekļauta Ministru kabineta 2005.gada 15.marta noteikumu Nr.182 „Kārtība, kādā piešķir un izmaksā atlīdzību par aizbildņa pienākumu pildīšanu" 11.punktā.

Līdz ar to tiesa secina, ka normatīvie akti paredz pabalsta saņēmēja pienākumu informēt VSAA par apstākļiem, kas varētu būt par pamatu pabalsta izmaksas pārtraukšanai.

[14] Pieteicēja pieteikumā ir norādījusi, ka kopš 2005.gada ir vairākkārtīgi telefoniski informējusi VSAA Rīgas pilsētas Vidzemes nodaļas darbiniekus par to, ka pieteicēja ar bērniem, tajā skaitā, aizbildnībā esošo bērnu /pers. C/, dzīvo Apvienotajā Karalistē. Tomēr valsts sociālo pabalstu izmaksa pieteicējai netika pārtraukta un pieteicēja nav informēta, ka viņai nebūtu tiesības saņemt Latvijas piešķirtos sociālos pabalstus.

VSAA norāda, ka pieteicējai 2005.gada 18.oktobrī, 2009.gada 17.septembrī un 2009.gada 27.oktobrī ir sniegtas konsultācijas, tomēr konsultāciju saturu VSAA nevar konstatēt. VSAA pārstāve tiesai sniegtajos paskaidrojumos norāda, ka, pamatojoties uz telefoniski sniegtu informāciju, iestāde nevar rīkoties un pieņemt lēmumus, jābūt rakstveidā noformētam pieprasījumam (iesniegtam personiski vai nosūtītam ar pasta starpniecību).

Tiesa iepriekš konstatēja, ka Valsts sociālo pabalstu likuma 19.pants noteic, ka pēc pabalsta piešķiršanas pabalsta saņēmējam ir pienākums nekavējoties informēt iestādi par apstākļiem, kas varētu būt par pamatu pabalsta izmaksas pārtraukšanai. Tiesa piekrīt VSAA viedoklim, ka juridiskas sekas šajā gadījumā var būt tikai rakstveidā, ar parakstu apliecinātai sniegtai informācijai.

[14.1] Dokumentu juridiskā spēka likuma *(spēkā no 2010.gada 1.jūlija)* 1.panta otrā daļa noteic, ka dokumenta juridiskais spēks nodrošina iespēju izmantot attiecīgo dokumentu tiesību īstenošanai vai likumisko interešu aizstāvībai. Dokuments, kuram nav juridiska spēka, citām organizācijām un fiziskajām personām nav saistošs, bet ir saistošs šā dokumenta autoram. Dokumentu juridiskā spēka likuma 4.panta pirmā daļa noteic, ka viens no rekvizītiem, lai dokuments iegūtu juridisku spēku, ir personas paraksts.

Pirms minētā likuma spēkā stāšanās dokumentu izstrādāšanas noteikumus regulēja Ministru kabineta 1996.gada 23.aprīļa noteikumi Nr.154 „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi", kuru 1.nodaļa noteic, ka dokumenta juridiskais spēks ir dokumenta īpašība (pazīmju kopums, statuss), kas nodrošina iespēju izmantot to kādas darbības veikšanai, tiesību īstenošanai un likumīgo interešu aizstāvībai, kā arī noteikumu 18.punkts paredzēja obligātos rekvizītus, tajā skaitā personas parakstu, lai dokuments iegūtu juridisku spēku un būtu saistošs trešajām personām.

Līdz ar to pieteicējas sniegtajai informācijai būtu juridisks spēks un pieteicēja būtu izpildījusi normatīvo aktu prasības, ja būtu informējusi iestādi, ievērojot dokumentu juridisko noformēšanu regulējošos noteikumus. Tiesa piekrīt arī VSAA viedoklim, ka vēl jo vairāk ņemot vērā apstākli, ka uz šādas informācijas pamata VSAA būtu jāpārtrauc izmaksāt valsts sociālos pabalstus, proti, jāpieņem attiecībā pret pieteicēju nelabvēlīgs administratīvs akts, VSAA šādu rīcību nevarēja iniciēt vai pamatot tikai uz telefoniski saņemtu informāciju.

Tiesas ieskatā pieteicējas pārstāves atsaukšanās tiesas sēdē uz apstākli, ka pieteicēja kopš 2008.gada nevar rakstīt, tādēļ nevarēja informēt VSAA, ir nepamatota, jo pieteicējai bija iespējas pilnvarot pārstāvi to izdarīt savā vārdā, turklāt pieteicēja ir spējusi pilnvarot pārstāvi uz tiesas sēdi, parakstot attiecīgu pilnvaru *(lietas 74.lapa)*. Turklāt pieteicējas pārstāve informējusi tiesu par to, ka pieteicēja reizi gadā apmeklē Latviju, kā arī atbilstoši normatīvajiem aktiem ir pildījusi savus pienākumus, kārtojot lietas ar Rīgas bāriņtiesu,

jautājumos, kas saistīti ar /pers. C/ aizbildnību *(lietas 95., 159.lapa)*.

Tāpēc tiesas ieskatā nav ticams pieteicējas arguments, ka viņa nav zinājusi par nepieciešamību paziņot VSAA par pārcelšanos uz Apvienoto Karalisti, tā kā Rīgas bāriņtiesu par minēto faktu pieteicēja informēja.

[14.2] Turklāt Valsts sociālo pabalstu likuma 17.panta otrā daļa paredz, lai saņemtu valsts sociālo pabalstu, tā pieprasītājs personiski vai ar pilnvarotas personas starpniecību iesniedz Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai rakstveida pieprasījumu un Ministru kabineta noteiktos dokumentus. Ievērojot minēto, tiesa secina, ka attiecīgi arī par pabalsta izmaksas pārtraukšanu personai ir jāiesniedz rakstveida pieprasījums, lai uzskatītu, ka persona ir izpildījusi savu pienākumu.

[14.3] Tiesas ieskatā nav pamatots pieteicējas pārstāves arguments, ka, informējot vienu iestādi (Rīgas bāriņtiesu), pēc pieteicējas domām, ir informēta valsts kopumā par pieteicējas pārcelšanos uz Apvienoto Karalisti, ka informācijas apmaiņai starp iestādēm pieteicējai nav jāseko līdzi.

Ievērojot principu, ka likumu nezināšana neatbrīvo no atbildības, pieteicējai bija jārīkojas atbilstoši normatīvo aktu prasībām un jāsaprot, ka valsts sociālo pabalstu saņemšana vienlaicīgi divās valstīs nav pieļaujama. No lietas materiāliem tiesa secina, ka pieteicēja 2010.gada 26.februāra iesniegumā VSAA, pieprasot „atgriezt bērnu pabalstu" (domāts, atjaunot ģimenes valsts pabalstu) par dēlu /pers. F/ tāpēc, ka viņš turpina mācības Apvienotajā Karalistē no 2005.gada līdz 2010.gadam *(lietas 49.lapa)*,ir uzskatījusi, ka viņai pienākas valsts sociālie pabalsti par šo periodu, turklāt no abām valstīm. Līdz ar to tiesai nav pamata uzskatīt, ka pieteicēja ir vēlējusies informēt VSAA par iespējamo pabalstu izmaksas pārtraukšanu, tieši pretēji, vēlējusies saņemt sociālos pabalstus abās valstīs.

Tāpat no lietas materiāliem izriet, ka 2010.gada 26.februāra iesniegumā VSAA pieteicēja ir norādījusi, ka viņas dēls /pers. F/ turpina mācības Apvienotajā Karalistē (tātad tur ir arī viņa dzīvesvieta), bet pieteicēja dzīvo /adrese A/ *(lietas 49.lapa)*. Tiesas ieskatā nav pamatota pieteicējas pārstāves atsaukšanās uz to, ka šādā veidā pieteicēja nav centusies maldināt iestādes, bet centusies ietaupīt valsts līdzekļus jautājumā par korespondences nosūtīšanu. Iestādei nav citas iespējas noskaidrot personas dzīves vietu, kā no lekšējās sociālā nodrošinājuma sistēmas, kurā ir gan Valsts ieņēmumu dienesta, gan Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes sniegtā informācija par personas atrašanās vietu.

Līdz ar to tiesa atzīst par pamatotu pieteicējas pārstāves viedokli tiktāl, ka princips – likumu nezināšana neatbrīvo no atbildības – uzliek iestādei par pienākumu darīt likumus zināmus personām (konkrētai personai, konkrētās normas, kas attiecas uz viņas gadījumu). Tāpat tiesa pievienojas VSAA viedoklim, ka, lai informētu personu par viņas pienākumiem, arī jautājumā par tiesībām uz valsts sociālajiem pabalstiem, iestādei ir jāzina par konkrētās personas nodomu. No minētā izriet, ka gadījumā, ja persona informē VSAA par mērķi mainīt dzīvesvietu uz citu valsti, VSAA informē personu par viņas pienākumiem un tiesībām valsts sociālo pabalstu saņemšanas jomā.

Aizbildnis, pieprasot sev noteiktu labumu – atlīdzību no valsts budžeta, nevar aizbildināties ar likumu un tajos noteikto savu pienākumu nezināšanu. Valsts sociālā pabalsta izmaksāšana gadījumā, kad personai zudušas tiesības uz šo pabalstu, ir acīmredzama prettiesiska situācija. Pieteicējai faktiskajos lietas apstākļos situācijas prettiesiskumu vajadzēja apzināties, jo vairāk, ka tieši viņai kā aizbildnim likumā noteikts pienākums sekot, vai apstākļi, kas varētu būt par pamatu pabalsta izmaksas pārtraukšanai vai pabalsta apmēra grozīšanai, pastāv vai iestājas, un par tiem jāpaziņo VSAA.

[14.4] Pieteicēja ir norādījusi uz faktu, ka ir regulāri informējusi Rīgas bāriņtiesu par to, ka aizbilstamais /pers. C/ dzīvo Apvienotajā Karalistē, līdz ar to valsts iestādēm bija zināms fakts par pieteicējas dzīvesvietu Apvienotajā Karalistē.

Tiesa konstatē, ka Rīgas bāriņtiesas 2011.gada 16.janvāra vēstule Nr.3T-11-683-ap apliecina, ka pieteicēja kopš 2005.gada ir informējusi bāriņtiesu, ka aizbilstamais /pers. C/ mācās un dzīvo Apvienotajā Karalistē *(lietas 46.lapa)*.

Tomēr tiesa norāda, ka Bāriņtiesu likums vai citi normatīvie akti neparedz Rīgas bāriņtiesas pienākumu informēt citas valsts iestādes par faktu, ka aizbildnis vai aizbilstamais ir izbraukuši uz pastāvīgu dzīvo no Latvijas, kā arī Rīgas bāriņtiesa neuztur publiski pieejamu reģistru, uz kuru citām valsts iestādēm ir tiesības paļauties. Līdz ar to Rīgas bāriņtiesas informēšanas faktam šajā lietā nav nozīmes.

Tiesa norāda, ka valsts saziņu ar personām regulē Dzīvesvietas deklarēšanas likums. No likuma 1. un 2.panta izriet, ka likuma mērķis ir panākt, lai ikviena persona būtu sasniedzama tiesiskajās attiecībās ar valsti un pašvaldību. Likums nosaka personas pienākumu deklarēt dzīvesvietu, kā arī deklarējamo ziņu apjomu un uzskaites kārtību. Valsts ir veikusi pasākumus, lai nodrošinātu to, ka tā var komunicēt ar valstī dzīvojošajām personām, uzliekot tām par pienākumu deklarēt dzīvesvietu saskaņā ar Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 6.panta pirmo daļu.

Lietā nav strīds par to, ka pieteicējai joprojām ir deklarēta dzīves vieta /adrese A/, Rīgā, ka saziņai ar valsts iestādēm pieteicēja bija pieejama, un ka pieteicējas pastāvīgā dzīvesvieta kopš 2005.gada ir Apvienotā Karaliste. Tomēr minētajam faktam lietā nav nozīmes, jo strīds šajā lietā nav par dzīvesvietas deklarēšanas vai pienākumu to anulēt. Fakts, ka pieteicēja vēl joprojām ir deklarētā /adrese A/, apliecina to, ka VSAA pēc savas iniciatīvas nevarēja arī no Iedzīvotāju reģistra datu bāzes saņemt ticamu informāciju, ka pieteicēja faktiski nedzīvo Latvijas teritorijā.

[14.5] Ievērojot minēto, tiesa atzīst, ka pieteicēja nav informējusi VSAA par apstākļiem, kas varēja būt par pamatu pabalsta izmaksas pārtraukšanai atbilstoši normatīvajiem aktiem.

Tiesa arī norāda, ka nav nozīmes faktam, ka pieteicēja informējusi VSAA telefoniski par savu atrašanos Apvienotajā Karalistē. Ievērojot labas pārvaldības principu, VSAA pārstāvim bija pienākums informēt pieteicēju par informācijas sniegšanas formu un sniegt atbilstošu konsultāciju, tomēr tā bija uzskatāma par telefoniski sniegtu uzziņu, kas nerada juridiskas sekas. Tiesa norāda, ka Administratīvā procesa likuma 100. un 101.pants regulē tikai iestādes rakstveidā sniegtas uzziņas juridiskās sekas.

[15] Attiecībā uz pietiecējas pārstāves tiesai pausto informāciju, ka sociālie pabalsti, ko pieteicēja saņem no Latvijas un no Apvienotās Karalistes nav vieni un tie paši sociālie pabalsti, ka atšķiras šo pabalstu mērķi, tiesa norāda turpmāk minēto.

Tiesa, izvērtējot lietas materiālus, secina, ka pieteicēja Apvienotajā Karalistē nesaņem, pabalstu aizbildnim par bērna uzturēšanu un atlīdzību par aizbildņa pienākumu pildīšanu, bet saņemt pabalstu, kas, tiesas ieskatā, pielīdzināms ģimenes valsts pabalstam *(pabalsts bērna uzturēšanai (Child Benefit) un nodokļu ieskaitu, ko izmaksā par bērnu (Child Tax Benefit)) (lietas 151.-155.lapa)*.

Tiesa norāda, ka vēsturiski atbilstoši normatīvajam regulējumam līdz 2001.gada 31.decembrim (arī laikā, kad pieteicēja tika iecelta par /pers. C/ aizbildni) pabalstus aizbildnim piešķīra un izmaksāja pašvaldības sociālais dienests pēc aizbildņa pastāvīgās dzīvesvietas, bet pēc tam VSAA. Tāpat tiesa norāda, ka dažādās valstīs ir atšķirīgas sociālo pabalstu sistēmas, piešķiršanas un izmaksāšanas kārtības, kā arī pabalstu apmēri.

Atbilstoši Valsts sociālo pabalstu likuma 19. un 20.pantam regulāri izmaksājamo valsts sociālo pabalstu izmaksu pārtrauc, ja pabalsta saņēmējs vai bērns, par kuru tiek maksāts pabalsts, izbrauc no Latvijas Republikas uz pastāvīgu dzīvi ārvalstī.

No minētajām tiesību normām izriet, ka tiesības uz ģimenes valsts pabalstu, atlīdzību par aizbildņa pienākumu pildīšanu un pabalstu aizbildnim par bērna uzturēšanu no Latvijas ir personām, kamēr tās pastāvīgi dzīvo Latvijas teritorijā un bērns vai aizbildnībā esošais bērns pastāvīgi dzīvo Latvijas teritorijā. Konkrētās normas nav saistītas ar to, ka bērna aizbildis citā valstī nesaņem tādu pašu vai līdzvērtīgu pabalstu. Tāpat pabalstu izmaksu pārtraukšana konkrētajā gadījumā nav saistīta ar pabalstu saņemšanu vienlaicīgi divās valstīs. Tiesības uz valsts sociālajiem pabalstiem ir saistītas ar diviem kritērijiem, kam jāizpildās vienlaicīgi. Pirmkārt, personām ir jābūt Latvijas pilsoņiem, nepilsoņiem, ārvalstniekiem un bezvalstniekiem, kuriem piešķirts personas kods. Otrkārt, personai pastāvīgi jādzīvo Latvijas teritorijā. Pieteicējas gadījumā nav konstatēts kritērijs – pastāvīgi dzīvo Latvijas teritorijā. Pamatojoties uz minēto, VSAA ir pieņēmusi lēmumu pārtraukt valsts sociālo pabalstu izmaksu pieteicējai par /pers. C/ un /pers. F/.

Tiesību normās noteiktā prasība ir vērsta uz to, lai ierobežotu valsts sociālo pabalstu piešķiršanu un izmaksāšanu personām, kas nav saistītas ar valsti, tādējādi nodrošinot efektīvu valsts līdzekļu izlietojumu un sabiedrības labklājību.

Tiesa, pārbaudot Lēmuma tiesiskumu, atzīst, ka VSAA ir tiesiski un pareizi veikusi faktisko apstākļu pārbaudi lietā un izdarījusi pareizus secinājumus par valsts sociālo pabalstu izmaksu pārtraukšanu pieteicējai un par sociālo pabalstu pārmaksas atgūšanu no pietiecējas.

[16] Valsts sociālo pabalstu likuma mērķis ir noteikt valsts sociālo pabalstu veidus, to personu loku, kurām ir tiesības uz valsts sociālajiem pabalstiem, šo pabalstu piešķiršanas nosacījumus, piešķiršanas un izmaksas kārtību. Atbilstoši minētā likuma 2.pantam valsts sociālie pabalsti ir valsts atbalsts naudas izmaksu veidā, kuru saņem pie noteiktām iedzīvotāju grupām piederīgas personas situācijās, kad ir nepieciešami papildu izdevumi vai kad šīs personas nespēj gūt ienākumus un kad nav paredzēta kompensācija no valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas.

Augstākās tiesas Senāts 2013.gada 9.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-204/2012 9.punktā norāda, ka vienlīdzības princips pieprasa, lai vienādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos iestāde un tiesa pieņemtu vienādus lēmumus (*Administratīvā procesa likuma 6.pants, Latvijas Republikas Satversmes 91.pants*). Vienlīdzības principu piemēro trijos soļos. Vispirms tiek salīdzinātas situācijas, lai konstatētu, vai tās ir vienādas vai dažādas. Tad tiek konstatēts, vai attieksme ir vai nav atšķirīga. Ja tā ir atšķirīga, tad izvērtē, vai atšķirīgā attieksme ir attaisnojama (*sk.: E.Levits. Latvijas Republikas Satversmes 91.panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 94.lpp.*).

Tiesa norāda, ka personas subjektīvā izpratne par tiesību normas saturu, piemēram, ka personai pienākas sociālais pabalsts, iestādes rīcība vai sniegta nepilnīga satura telefoniska informācija nevar būt par pamatu tiesību normas nepiemērošanai vai individuālai prettiesiskai piemērošanai attiecībā uz kādu konkrētu personu. Sociālie pabalsti, tajā skaitā ģimenes valsts pabalsts, pabalsts aizbildnim par bērna uzturēšanu un atlīdzība aizbildnim par pienākuma pildīšanu, tiek izmaksāti no valsts budžeta līdzekļiem, ir paredzēti konkrētam mērķim – par konkrētu pienākumu pildīšanu. Nepamatota minēto līdzekļu izmaksa personai, skar būtiskas sabiedrības intereses – gan finansiālās (kad valsts budžeta līdzekļi tiek iztērēti nelietderīgi, izmaksājot kādu atlīdzību personai, kurai faktiski atlīdzība nenākas), gan arī sabiedrības interesi nodrošināt vispārējo tiesiskumu – lai kādas tiesības (labumu) saskaņā ar normām izmanto personas, kuras atbilst konkrētā sociālā labuma saņemšanas nosacījumiem.

Līdz ar to atbilstoši tiesiskās vienlīdzības principam gadījumā, ja iestāde konstatē, ka persona nepamatoti saņem kādu no valsts sociālajiem pabalstiem, iestādei saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto ir jāpieņem lēmums par valsts sociālo pabalstu izmaksu pārtraukšanu un par sociālo pabalstu pārmaksas atgūšanu no personas.

[17] Attiecībā uz valsts sociālo pabalstu pārmaksas perioda noteikšanu tiesa konstatē, ka saskaņā ar likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 27.[1] panta pirmo daļu Aģentūra atgūst sociālās apdrošināšanas pakalpojumu, valsts sociālo pabalstu un izdienas pensiju pārmaksātās summas par pagājušo laiku, bet ne vairāk kā par triju gadu periodu, skaitot no pārmaksas konstatēšanas dienas.

Tiesa konstatē, ka ar VSAA Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas nodaļas inspektores 2010.gada 2.decembra lēmumu Nr.0/2445129 ir nolemts pārtraukt izmaksāt pieteicējai atlīdzību par aizbildņa pienākumu pildīšanu, pabalstu par bērna uzturēšanu un ģimenes valsts pabalstu par bērnu /pers. C/ *(lietas 9.lapa)*.

2010.gada 10.decembrī VSAA ir pieņēmusi sākotnējo lēmumu, konstatējot valsts sociālo pabalstu pārmaksu par periodu no 2005.gada 14.marta līdz 2010.gada 30.septembrim *(lietas 47., 48.lapa)*.

Lēmuma 19.punktā *(sk. lietas 7.lapu)* norādīts, ka lēmums par valsts sociālo pabalstu izmaksas pārtraukšanu pieteicējas lietā tika pieņemts 2010.gada 4.oktobrī, līdz ar to valsts sociālo pabalstu pārmaksa no pieteicējas ir pieprasāma par periodu no 2007.gada 4.oktobra līdz 2010.gada 30.septembrim. No lietas materiāliem nav saprotams, kāpēc VSAA kā pārmaksas atklāšanās dienu norādījusi 2010.gada 4.oktobri, ņemot vērā, ka ar VSAA 2010.gada 2.decembra lēmumu Nr.0/2445129 ir nolemts pārtraukt izmaksāt pieteicējai sociālos pabalstus par bērnu /pers. C/. Turklāt lietas materiālos atrodas *HM REVENUE & CUSTOMS CHILD BENEFIT OFFICE* vēstule, kas reģistrēta VSAA Starptautisko pakalpojumu nodaļā 2010.gada 5.maijā ar Nr.12377 *(lietas 56.-66.lapa)*. Vēstulē sniegta informācija par pieteicēju, par viņas uzturēšanās laiku Apvienotajā Karalistē, par saņemtajiem pabalstiem. Minētais izriet arī no VSAA tiesai sniegtā rakstveida paskaidrojuma *(sk. lietas 43.lapu)*. Tomēr VSAA 2010.gada 5.maiju nav norādījusi kā pārmaksas konstatēšanas datumu.

Ievērojot minēto, tiesas ieskatā par pārmaksas konstatēšanas dienu ir uzskatāms 2010.gada 2.decembris, bet nevis 2010.gada 4.oktobris, kā tas ir norādīts Lēmumā *(lietas 7.lapa)*. Attiecīgi triju gadu periods (par pagājušo laiku, bet ne vairāk kā par triju gadu periodu, skaitot no pārmaksas konstatēšanas dienas) ir skaitāms no 2010.gada 2.decembra, proti, periods, par kuru VSAA ir tiesīga pieprasīt valsts sociālo pabalstu pārmaksas atmaksu no pieteicējas, ir no 2007.gada 3.decembra līdz 2010.gada 30.septembrim (kas izriet no kopējā pieteicējas valsts sociālo pabalstu pārmaksu perioda no 2005.gada 14.marta līdz 2010.gada 30.septembrim).

[18] Kā izriet no lietas materiāliem *(lietas 19.lapa)*, pieteicēja ir samaksājusi valsts nodevu Ls 20,00 apmērā. Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo daļu, ja pieteikums pilnībā vai daļēji apmierināts, tiesa piespriež no atbildētāja par labu pieteicējam viņa samaksāto valsts nodevu. Līdz ar to tiesa atzīst, ka pieteicējai no atbildētāja ir piespriežama valsts nodeva Ls 20,00 apmērā.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo daļu, 246.-251.pantu, 253.panta pirmo daļu un 289.-291.pantu, tiesa

nosprieda

daļēji apmierināt /pers. A/pieteikumu.

Atcelt Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras 2011.gada 8.jūnija lēmumu Nr.09-5/7156 **daļā** par noteikto pārmaksas periodu no 2007.gada 4.oktobra līdz 2010.gada 30.septembrim.

Uzdot Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai viena mēneša laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas pārrēķināt /pers. A/ valsts sociālo pabalstu pārmaksu, nosakot pārmaksas periodu no 2007.gada 2.decembra līdz 2010.gada 30.septembrim.

Pārējā daļā pieteikumu noraidīt.

Piespriest no atbildētājas par labu /per. A/ samaksāto valsts nodevu 20 (divdesmit) latu apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā.

Tiesnese K.Kalvāne